

- [Főoldal](#)
- [Bemutató](#)
- [Archívum](#)
- [Publikálás](#)
- [Kapcsolat](#)
- [Impresszum](#)

« [Az ügyész nyomozással és vizsgálattal kapcsolatos jogkörei az 1808. évi...](#)
[Jogi folyóiratok főszerkesztőinek és tulajdonosainak I. találkozója](#) »

Külföldre szökés előkészületének büntette egy konkrét eset-tanulmány tükrében 1962-ben

Szerző(k): Fórizs Sándor

Bevezetés

Publikációmban határőr sorkatonák külföldre szökése előkészületének büntettével kívánok foglalkozni egy konkrét, 1962-ben elkövetett cselekmény bemutatásán keresztül. Az 1960-as évek a határőrség megszilárdulásának az évei voltak az 1956-os eseményeket követően. Az általános fegyelem, a szolgálati rend és az elfogadható szintű katonai vezetés az évtized végére fokozatosan állt helyre. Az alsóbb szinteken dolgozó tiszteket és a parancsnokságokat fenyegető, tevékenységüket befolyásoló fontosabb események közé tartoztak a büntetlen határsértések (tiltott határátlépések, ami polgári személyek kiszökését jelentette); a sorkatonák által elkövetett külföldre szökések (szakzsargonban hazaárulások, amelyeket a '60-as évek hivatalos határőrségi okmányai már jogellenes külföldre távozásnak is írtak); a sorkatonák által elkövetett öngyilkosságok; és a sorkatonák egymással szembeni erőszakos, esetenként emberöléshez vezető cselekményei. Ezeket a történeteket minden hivatásos szerette volna elkerülni, megelőzni. Ezt a célt szolgálta az az intézkedés, hogy a határőrségnél csak úgynevezett „A” kategóriás személy teljesíthetett szolgálatot. Ebbe a csoportba tartoztak azok a sorkatonai szolgálatra bevonulók, akik az egészségügyi és fizikai megfelelés mellett büntetlen előélettel rendelkeztek és közvetlen hozzátartozóik nem éltek nyugati országokban. A megfelelést a sorozás során végrehajtott „lakó és munkahelyi ellenőrzéssel” vizsgálták. A később bekövetkezett súlyosabb eseteknél több alkalommal is megállapították az eljárás hibáját, de minden problémát így sem lehetett elkerülni. A megelőzést szolgálta a határőrségi elhárító szolgálat működése a szervezeti egységeknél, különösen az őrsőkön, vizsgálva az esetleges előkészületeket a kiszökésre. Keresték az erre utaló jeleket, kijelentéseket.

Publikációm forrásai levéltári dokumentumok. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Lánglilium utcában található a határőrség országos parancsnokságának egykori okmányai (jelzet: MNL OL HOP), amelyek között a rendkívüli események általában külön példányon szerepelnek. A sorkatonákkal szemben első, illetve másodfokon lefolytatott katonai bírósági eljárások okmányai viszont többnyire a Hadtörténeti Levéltárban (jelzet: HU HL) találhatóak. A feldolgozott dokumentumokra történő hivatkozást némileg nehezíti, hogy egyes dossziék esetenként akár 10–20 eltérő anyagot is tartalmazhatnak azonos levéltári nyilvántartási számon. Sok befejezett, vagy kísérleti szakban maradt

külföldre szökéssel találkozhatunk a kutatómunka során, de külföldre szökés előkészületével kapcsolatban szinte nincsen anyag. Ennek oka az esemény jellege, hiszen a felkészülés ilyen cselekményre rendkívül rejtett és nehezen bizonyítható. Talán „szerencsénknek” köszönhetjük, hogy fennmaradt a Győri Katonai Bíróság¹ és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának² anyaga három sorkatonával kapcsolatban, akik együtt készültek a kiszökésre. A rendkívül vastag dossziét érdemes áttanulmányozni, abban szerepel minden ilyen ügyben akkoriban keletkezett, jellemző okmány, és részben kitekinthetünk az érintettek bírósági ítéletet követő sorsára is. A száznál több irat azonos levéltári nyilvántartási számon szerepel. Az egyes anyagokra hivatkozást az könnyíti meg, hogy a befűzés sorrendjében azokat részben beszámozták grafitceruzával. A dosszié borítólapján három név szerepel: Cs. F., N. J., M. J. volt határőrök, valamint a „Külföldre szökés előkészületének büntette” felirat. Mindegyik névhez tartozik egy „Közkegyelmi határozat az iratjegyzékben” mondat.

Általános körülmények

A sorkatonák külföldre szökése,³ akkori belső szóhasználattal hazaárulása, Damoklész kardjaként lebegett a tisztek feje felett, bármikor bekövetkezhetett, megakadályozására kevés hatásos eszköz volt. Összesített számokkal nem rendelkezünk a megtörtént eseményekkel kapcsolatban, de a határőrségtől származó itt feltüntetett adatokat a minimumnak tekinthetjük. Külföldre szökések száma a levéltári okmányok alapján: 1954-ben 7 fő, 1955-ben 21 fő, 1956-ban szeptemberig 9 fő, 1956. október 23. és 1957. szeptember 1. között 505 fő,⁴ 1960. január 1-jétől október 25-ig 19 fő,⁵ 1961-ben szeptember 15-ig 8 fő sorkatona szökött külföldre, 2 főt pedig kísérlet közben lőttek agyon,⁶ 1962-ben 6 fő, akik közül 3 főt szökés közben agyonlőttek,⁷ 1963-ban 6 fő,⁸ 1964-ben 3 fő,⁹ 1965-ben 5 fő,¹⁰ 1966-ban 6 fő,¹¹ 1967-ben 5 fő,¹² 1968-ban 3 fő,¹³ 1969-ben 5 fő,¹⁴ 1970-ben 4 fő.¹⁵

Teljesen nyilvánvaló, hogy a határőrség igyekezett mindent megtenni a külföldre szökések megakadályozása érdekében. Ehhez rendelkeztek is a szükséges jogszabályi háttérrel.

Az 1948. és 1962. között hatályban volt jogszabály¹⁶ megfogalmazása a szökésről: „40. § Az a katona, aki abból a célból, hogy mindennemű katonai szolgálati kötelezettség alól magát végleg kivonja, beosztását vagy rendeltetési helyét önkényesen elhagyja, illetőleg attól távol marad, szökést követ el.” A katonákra vonatkozó jogszabály 1962. június 30-ig volt hatályban és a levéltár több dokumentumából is kitűnik, hogy ennek a szökés büntetésére vonatkozó részét – a 40. §-t, különösen annak (2) bekezdését, miszerint „*annak a büntetése, aki az ellenséghez szökik, vagy ezt megkísérli, halál. Ebben az esetben a halálbüntetést kötéllel kell végrehajtani*” – az ötvenes években többször is alkalmazták.¹⁷

Az 1961-ben megjelent új büntető törvénykönyv¹⁸ módosításokat hozott. A két törvény fél éven keresztül egyidejűleg hatályban volt. Így a szökésnek 1961. december 22-től 1962. június 30-ig párhuzamos szabályozása volt.

Az új jogszabály 313. §-ában megjelenik a „Külföldre szökés” fogalom részletes taglalással, különösen súlyos formában a határőr sorkatonákra nézve.

„Külföldre szökés

313. § (1) Aki külföldre szökik (312. §), öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés vagy halál, ha a büntetett

1. a) fegyveresen,
2. b) több katonával együttesen,

- 3. c) a szolgálati ténykedés felhasználásával, vagy
- 4. d) háború idején követték el.

(3) Aki az (1) bekezdésben meghatározott büntettre irányuló előkészületi cselekményt hajt végre, hat hónaptól öt évig, háború idején öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki hiteltérdemlő tudomást szerez arról, hogy külföldre szökés elkövetése készül vagy még le nem leplezett ily büntettet követtek el, és erről a hatóságnak, mielőtt teheti, jelentést nem tesz, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁹

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv²⁰ 434. §-a is tárgyalja a kérdést, mindazokkal a minősített esetekkel, amelyek a publikáció által feldolgozott cselekményeknél is fennállhattak: úgymint a fegyveresen, csoportosan, külföldre, fontos szolgálat teljesítése közben a szolgálat felhasználásával, vagy éppen személy elleni erőszak alkalmazásával történt elkövetés.

Az események menete

A büntett kialakulásának körülményeit részben a Belügyminisztérium Vizsgálati Főosztályának anyagaiból, valamint a vádiratból és a katonai bíróság ítéletének indokolásából ismerjük. A három sorkatona, Cs. F., N. J. és M. J. (ebben a sorrendben váltak később első-, másod- és harmadrendű vádlottá), 1961 októberében vonult be sorkatonai szolgálatra, Sopronban kaptak kiképzést, majd 1962 januárjában a sopronkőhidai őrsre kerültek. Cs. F. hosszú ideje foglalkozott a Nyugatra szökés gondolatával. Egyik korábban kiszökött ismerősének írt levelet Németországba, és a kinti viszonyokról érdeklődött. Tudta, hogy a jugoszláv hatóságok több szökött katonát visszaadtak, tartott attól, hogy esetleg vele is ez történne Ausztriában, ha kijutna. Két alkalommal osztrák fináncokkal beszélgetett a határon keresztül, ami természetesen tiltott cselekmény volt. Kérdezte, hogy visszaadják-e őt, ha kiszökök. Azok bizonygatták, erre semmiképpen sem kerülhet sor, menedékjogot kapna. Három alkalommal beszélgetett osztrák polgári személyekkel közömbös kérdésekről. Ez az öt bizonyított, ún. „átbeszélés” azért fontos, mert a katonák számára tiltva volt az ilyen kapcsolattartás. Ugyanakkor a járőrtársak nem jelentették azonnal a megtörténteket, arra csak a későbbi vizsgálati munka során derült fény. (A levéltár egyik anyagában szerepel, hogy az „átbeszélés” jelentését elmulasztó járőrtársat a katonai ügyészségen nem jelentik fel, hanem parancsnoki felelősségre vonásban részesítik.) Mindenesetre Cs. F. egyedül nem mert vállalkozni a szökésre. A két társát külön-külön fokozatosan rábeszélte egy ilyen cselekményre a kinti jobb élet hangoztatásával. Viszont a kiszökés helyében, módjában és időpontjában nem tudtak megegyezni. Szó volt a szolgálatban vagy szabadidőben lehetséges elkövetésről, felmerült az aknamezőn történő áthaladás lehetősége. Cs. F. az egyik magasfigyelőben történő szolgálat idején a figyelő létrájának aknamezőre fektetésével gondolta a kijutást. Több irány is szóba jöhetett az őrs területén, de egyikben sem jutottak egyezsége. Egy alkalommal, amikor mindhárman szolgálatban voltak, negyedik társukat, aki nem volt beavatva, felküldték a magasfigyelőbe. Felmerült, hogy megölik a negyediket, de ezt elvetették, mert féltek, hogy a lövés hangjára más járőrök felfigyelnek. Az egész helyzet akkor ért véget, amikor Cs. F.-et bevezényelték 1962. július 31-én Csornára a kerület parancsnokságára, további ottani szolgálatellátásra. (Ilyesmi persze nagyon ritkán szokott előfordulni sorkatonákkal, és én, miután hét évet szolgáltam határőr őrsön mint parancsnok és parancsnokhelyettes, a rendszer ismeretében azt feltételezem, az elhárító szervek már operatív adatokkal rendelkeztek a kiszökés tervezéséről és ennek bizonyításáig hozták ezt a biztonsági intézkedést.)

A történések innentől kezdve felgyorsultak. Ezt mutatja a Győri Katonai Ügyészség rendelvénye előzetes letartóztatás foganatosítására a három személy nevére az augusztus 4-től október 4-ig terjedő időre.²¹ A berendelésből az őrizetbe vételig csupán három nap telt el. A rendkívüli eseményeket a

csornai határőr kerületnél a Győri Katonai Ügyészség vizsgálta, de a külföldre szökések, illetve előkészületük esetében a BM Vizsgálati Főosztálya volt az illetékes nyomozó szerv. A három katonai terhelte kihallgatásáról készült jegyzőkönyvek szeptember 10-i dátummal szerepelnek.²² A Katonai Főügyészség levele²³ a Győri Katonai Ügyészségnek viszont szeptember 6-ai dátumú, „Tárgy: CsF hór. és társai elleni bűnügy” címmel. A főügyészség megküldte a befejezett nyomozás anyagát további eljárásra, a három személy előzetes letartóztatásba került. Levéltári érdekesség, hogy a három személy folytatólagos kihallgatásairól készített jegyzőkönyvek²⁴ három külön iratban az Országos Levéltár határőrségi anyagaiban maradtak meg. Itt az alábbi szöveg olvasható: „*Határozat terheltként való felelősségre vonásról [...] a Be. 114. § (1) bek. alapján úgy határoztam, hogy a Btk. 313. § (3) bekezdésében meghatározott külföldre szökés előkészülete bűntett elkövetése miatt terheltként felelősségre vonom.*”²⁵ Aláírás – fővizsgáló.

A Győri Katonai Ügyészség kísérőlevéllel küldte át a vádiratot a Győri Katonai Bíróságnak szeptember 11-én.²⁶ Ebben tájékoztat, hogy egy negyedik katonával szemben parancsnoki úton eljárnak, mert nem jelentette, hogy Cs. F. „átbeszélt” az államhatáron.

A vádirat²⁷ szeptember 8-i dátummal az eddigi információkat tartalmazza. Fő pontja a vádolást tartalmazó rész szerint: „*terhelteket vádoló a Btk. 313. § (3) bek. I. rendelkezésébe ütköző külföldre szökés előkészületének bűntettével*”. Tíz tanút idéznek a tárgyalásra, köztük hat sorkatonát az őrsről, a parancsnokot, egy századost és négy polgári személyt, akik közül az egyik a németországi levelezéshez biztosított postai címet. Természetesen a három terhelte is előállították a Győri Megyei Börtönből.

Megtalálható a jegyzőkönyv a bíróság előkészítő üléséről, szeptember 17-i keltezéssel.²⁸ Ennek érdekessége, hogy a kirendelt két katonai ülnök, egy őrnagy és egy százados, mindketten a csornai kerület beosztottjai, határőr tisztek, de a tárgyaláson valamilyen okból az őrnagy helyett már egy főhadnagy szerepel, szintén határőr. A sok tanulmányozott bírósági anyagnál ekkor jellemző volt, hogy a sorkatonák ügyei tárgyalásánál szinte mindig határőr tisztek, elvéve karhatalmisták voltak az ülnökök. Saját alakulatuk tisztjeitől nem számíthattak elnéző elbírálásra az érintettek.

A Győrben lezajlott zárt katonai bírósági tárgyalásról két dokumentum is a rendelkezésünkre áll. Az ítélet²⁹ mindhárom volt határőrt bűnösnek mondta ki: Cs. F.-et 4 év szabadságvesztésre (Pálhalma börtön) és 3 évi közügyektől eltiltásra; M. J.-t 3 év szabadságvesztésre és 2 év közügyektől eltiltásra; N. J.-t pedig 2 év és 6 hónap szabadságvesztésre és 2 évi közügyektől eltiltásra ítélte. A katonai ügyészség mindhárom esetben tudomásul vette az ítéletet, a vádlottak és védőik fellebbeztek, így az ítélet első fokon nem emelkedett jogerőre. A győri börtön parancsnoka írásban kérte, hogy M. J. és N. J. elítélteket fegyelmező zászlóaljba szállítsák át.³⁰

Lényegében ugyanezeket az adatokat tartalmazza a szeptember 27-i tárgyalási jegyzőkönyv.³¹ Részletesen leírja az ügymenetet, és tartalmazza, hogy határőr sorkatonák, a vádlottak társai jelentették eredetileg a bekövetkezett eseteket, és jelezték, hogy kiszökésre is számítanak Cs. F. részéről. Mind a vádlottak, mind a védők fellebbezést jelentettek be, a védők nyilatkoztak, hogy másodfokon nem kívánják képviselni a védelmet.

Mivel az ügy másodfokra került, a Győri Katonai Ügyészség a végindítványában még a tárgyalási jegyzőkönyv elkészültének napján indítványozta, hogy „*a vádlottakat a bíróság büntesse meg börtönbüntetésre*”³².

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának ítélete³³ és a fellebbviteli tárgyalási jegyzőkönyv³⁴ is tartalmazza a november 20-án lezajlott zárt fellebbezési tárgyalás anyagát.

A bíróság bár elfogadta az első fok jogi megítélését, az eredeti ítéleteket enyhítette, Cs. F. esetében 3 évre, M. J. esetében 2 évre, N. J. esetében 1 évre. A jogerőssé vált ítéleteket december 18-án megküldték a Győri Katonai Bíróságnak, onnan pedig az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztályára. Ezzel elméletileg az eljárás lezárult.

A történetek utóélete

Perjogi szempontból a jogerőre emelkedett ítéletekkel nem zárult le a dosszié. Található benne 2 „Magyar Néphadsereg Fegyelmező Zászlóalj Rákospalota 1.” fejrészes értesítés „Növedék jelentés katonai bíróság” megnevezéssel, amelyben értesíti a bíróságot, hogy M. J. és N. J. volt határőröket befogadta. M. J. büntetése kezdetének kezdőnapja 1962. augusztus 4., szabadulásának ideje 1964. augusztus 4.; N. J. büntetése kezdetének kezdőnapja 1962. augusztus 4., szabadulásának ideje 1963. február 4. volt.

A következő okmány egy bírósági határozat,³⁵ amely szerint „A Népköztársaság Elnöki Tanácsának a Közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. számú törvényerejű rendelete 4. § b) pontja alapján a bíróság megállapítja, N. J. elítélt 1 év 6 hónapi fegyházban letöltendő szabadságvesztésre ítélt mentesül a kiszabott szabadságvesztés fele részének végrehajtása alól. Ezért szabadságvesztés büntetése 9 (kilenc) hónapra csökken”. Szabadulásának ideje 1963. május 4., M. J. azonos dátumú határozata³⁶ a kétévi büntetést 1 évre csökkenti, amely 1963. augusztus 8-án jár le.

Érdekes a következő dokumentum³⁷ szövege is: „A Népköztársaság Elnöki Tanácsának a közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. számú törvényerejű rendelete 1.§ -a alapján a bíróság megállapítja: Cs. F. elítélt 3 évi szabadságvesztésre ítélt mentesül a szabadságvesztés büntetés további végrehajtása alól, ezért egyidejűleg elrendeli azonnali szabadlábra helyezését. [...] Pálhalma, 1963. március 29. napján.” Vagyis az elsőrendű vádlott lényegesen korábban szabadlábra került, míg a másik kettő sorsáról két egylapos értesítés³⁸ tájékoztat arról, miszerint a „Magyar Néphadsereg Fegyelmező Zászlóalj Rákospalota 1.” fejrészes értesítésben a két érintettet feltételelesen szabadlábra helyezték és útba indították az MN Békéscsaba 3010. alakulathoz, N. J.-t 1963. május 4-én, M. J.-t pedig 1963. augusztus 4-én.

A vázolt ellentmondás a győri bíróságnak is feltűnt, amelyet a bíróság elnökének az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztályára küldött titkos minősítésű levele³⁹ tükröz, ennek tárgya „Cs. F. volt hőr. szabadító határozatának és bűnügyi iratainak felterjesztése”. Mint a felterjesztésben írják, Cs. F.-et „a Budapesti Katonai Bíróság 1963. március hó 29-én Pálhalmán szabadította”. Megítélésem szerint ez a szabadítás tévesen történt, mert Cs. F.-et a Győri Katonai Bíróság és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma egyaránt a Btk. 313. §. (3) bekezdésébe ütköző előkészületi bűntettben mondta ki bűnösnek, de az 1963. évi 4. sz. törvényerejű rendelet kegyelmi rendelkezései nevezettre nem vonatkoztathatók. Ezt támasztja alá a mellékletben ugyancsak felterjesztett két, 107/1963. és 110/1963. számú határozat, melyek a volt vádlott-társak büntetését a kiszabott felére mérsékeltek, és azonnali szabadlábra helyezést nem tartalmaznak. „Cs. F. részére a tvr. 4. § (1) bek. a) pontja értelmében egyharmados kedvezmény lett volna biztosítható.”⁴⁰

A felvetett kérdések tisztázására vonatkozóan további adatok nincsenek az iratgyűjtőben, talán bírósági tévedés történhetett.

Cs. F. volt határőrrel kapcsolatos további információk

Érdekes módon a dosszié további információkat tartalmaz Cs. F. volt határőr következő éveiről, feltehetően azért, mert folyamatosan megkísérelte mentesíttetni magát büntetésének joghátrányai alól.

A Tatai Járásbíróság megkeresésében⁴¹ kérte a Győri Katonai Bíróságot, hogy a Cs. F. ellen általuk folyamatban lévő saját büntetőeljáráshoz a korábbi győri büntetőeljárás során keletkezett dokumentumokat küldje meg. A megkeresésben jelzik, hivatalos személy elleni erőszak miatt eljárás folyik Cs. F.-fel szemben. Ittasan motorkerékpárt vezetett, és a vele szemben intézkedő rendőrt megtámadta, többször megütötte. A bíróság válaszában⁴² hivatkozik, hogy nem adhatja át az iratokat azok titkossága, operatív tartalma és több személyt érintő volta miatt. Az előzőekhez kapcsolódik a Tatai Városi Rendőrkapitányság átirata, amely szerint 1982. július 5-én „[a] Tatai Járásbíróság 1970. július 3-án hivatalos személy elleni erőszak büntette és ittas gépjárművezetés elkövetése miatt 3 hó börtönbüntetésre ítélte”. A volt katona egyszerűnek nem mondható helyzetét mutatja, hogy a Győri Katonai Bíróságot 1982. július 5-én tájékoztatta a Komárom Megyei Rendőr-főkapitányság Igazgatásrendészeti Osztálya, Cs. F. társas turistaútleveél kérelmét a Jugoszláviába történő kiutazáshoz elutasították első és másodfokon is.

Cs. F. az 1963. évi szabadulását követően több alkalommal nyújtott be kérvényt a büntetett előéletből fakadó hátrány alóli mentesítés, illetve egyéni kegyelemben részesítés céljából.⁴³ Az ehhez kapcsolódó okmányok a dosszién belül külön iratgyűjtőben találhatók, összesen 20 anyag. Anélkül, hogy valamennyi dokumentum azonos sorsát bemutatnánk, az első okmány útját kísérvük nyomon.

A rehabilitációs kérelem ideje 1976. október 5., címzettje az MNK Elnöki Tanács Elnöke. A kérelem az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztályon keresztül véleményezés, javaslatétel céljából a Győri Katonai Bírósághoz került. A bíróság állásfoglalása⁴⁴ a mentesítéssel kapcsolatban: „Közkegyelemben részesült a katonai szolgálat alatt elkövetett bűncselekmény büntetése letöltése alól. Ittasan motorkerékpárt vezetett. Az intézkedő rendőrt megtámadta. A már egy alkalommal kedvezményben részesült kérelmezőtől fokozottabban elvárható, hogy törvényeinkkel ne kerüljön ismét összeütközésbe, ezért a bíróság a kegyelmi kérelmet elutasító javaslattal terjeszti fel.”⁴⁵ A Katonai Főosztály Győrbe érkezett válasza szerint „az igazságügyminiszter elvtárs nem kívánt kegyelmi előterjesztést tenni”, azaz a kérelem eredménytelenül végződött, majd a továbbiakban ez többször megismétlődött.

A történet végleges lezárásának a Győri Katonai Bíróság Cs. F.-nek küldött levelét⁴⁶ tekinthetjük: „A kegyelmi kérelmével kapcsolatos beadványára értesítem, hogy Ön az 1979. július 1-jén hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv [1978. évi IV. törvény 102. § (1) bekezdése alapján törvényi mentesítésben részesült azon elítélésekre nézve, amelyek tekintetében kegyelmi kérvényt nyújtott be.”

Zárásgondolatok

Nem tudhatjuk, hogy a három katona ügyének rendezése abban az időben mennyire lehetett tipikus. A felelősségre vonás hasonló mértékét mutatja egy 1961 végén történt, tehát szinte azonos időben lezajlott másik eset.⁴⁷ G. P. határőrt a Szegedi Katonai Bíróság ítélte el 1961. október 12-én megtartott zárt tárgyalásán. Bűnösnek mondták ki külföldre szökés előkészületének büntetésében, őrszolgálati büntetésben és összbüntetésül 3 év börtönbüntetésre ítélték. Az MNK Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának másodfokú ítélete a börtönbüntetés mértékét 2 évi időtartamra leszállította.⁴⁸

Győri esetünkben az indító információk minden bizonnyal az elhárító szervek „hálózatától” származhattak. Lényegesen tragikusabb egy igen tanulságos másik eset, amelynek vonatkozásában kérdésessé vált az elhárító szervek működése is.⁴⁹ A szombathelyi kerület kőszegi őrsén 1962. december 14-én éjszakai szolgálatban B. K. járőrparancsnok, határőr őrzetű 28 lövéssel megölte Sz. I. járőrtársat.⁵⁰ A járőrparancsnok úgynevezett „hálózati személy” volt, akit az elhárító szolgálat bízott meg egyes, az őrsön szolgáló határőrök figyelésével. Cselekményéért másodfokon is 7 év börtönbüntetésre ítélték. Az események tanulságait meglepő módon a legfőbb ügyész helyettesének öt

oldalas „feljegyzés-e”⁵¹ foglalja össze: „A nyomozás során a bűncselekmény indítékait és bekövetkezésének körülményeit feltártuk – amit a bírósági tárgyalás mindenben megerősített – és ezek alapján néhány figyelemre méltó következtetésre jutottunk.”⁵² Hat szakmai kérdést javasoltak megvizsgálni a határőrségnek, többek között: az őrsökön már ne folytassanak ilyen jellegű hálózati munkát; a kiképzőpontokra összpontosítsanak; vizsgálják meg, helyes-e a hálózati munka az őrsökön. Tehát a különböző szervezetek nézetei az akkori tevékenységről jelentősen eltértek egymástól.

Az általunk vizsgált három katona ügyének rendezése rendkívül gyorsan lezajlott. 1962. augusztus 4-én már őrizetben voltak. A másodfokú ítélet a fellebbezési tárgyaláson november 20-án született meg. Az érintetteknek kedvezően végződött, az első fokon hozott ítélet mértékét csökkentették. A volt határőröknek szintén szerencsájük lett a Népköztársaság Elnöki Tanácsának a közkegyelem gyakorlásáról szóló 1963. évi 4. számú törvényerejű rendeletével. Egyiküknek azonnali szabadlábra helyezést, a másik kettőnek a büntetés mértékének csökkentését jelentette. Érdekes mozzanat, hogy a Győri Katonai Bíróság helyzetértékelése szembekerült a Budapesti Katonai Bíróság jogi véleményével. Mindenesetre látható, hogy a büntetett előélet következményeivel még sokáig küszködtek a volt katonák.

A Győri Katonai Bíróság három katonával kapcsolatos anyagainak iratgyűjtőjében⁵³ található egy külön bekötött okmánygyűjtemény a Vizsgálati Főosztály által készített anyagokkal. Ezen keresztül az érdeklődő betekinthez az akkori idők vizsgálati tevékenységébe.

Fórizs Sándor ny. r. dandártábornok, ny. egyetemi tanár (CSc), professzor emeritus, NKE RTK Doktori Iskola

1. HU HL XI.29., Kb.09/1962. [↩](#)
2. HU HL XI., 1.Katf.098/1962. [↩](#)
3. Lásd még Fórizs Sándor: Katonák szökései, mint állambiztonsági esetek a határőrségnél a 60-as évek elején. Nemzetbiztonsági Szemle, 2024/3., 48–63. o. <https://doi.org/10.32561/nsz.2024.3.4> [↩](#)
4. MNL OL HOP XIX-B-10, 1957. év, 14. sz. doboz, III/2-4. tárgykör, 363. folyószám: „Jelentés. Hazaárulásról, kimutatás” (1957. 09. 17.) [↩](#)
5. MNL OL HOP XIX-B-10, 1961. év, 8. sz. doboz, III/2-3. tárgykör, 81. folyószám: „Feljegyzés. A Határőrségnél 1960. január 1-től a mai napig az alábbi hazaárulások történtek...” [↩](#)
6. MNL OL HOP XIX-B-10, 1961. év, 7. sz. doboz, III/1. tárgykör, 52. folyószám. „Kimutatás az 1961. január hó 1-től szeptember hó 15-ig elkövetett hazaárulásokról” [↩](#)
7. MNL OL HOP XIX-B-10, 1962. év, 19. sz. doboz, VII/1-4 tárgykör, 50. folyószám: „Névjegyzék 1962.” [↩](#)
8. MNL OL HOP XIX-B-10, 1963. év, 18. sz. doboz, VII/1-4. tárgykör, 25. folyószám: „Névjegyzék 1963.” [↩](#)
9. MNL OL HOP XIX-B-10, 1964. év, 19. sz. doboz, VII/1-4. tárgykör 82. folyószám: „Névjegyzék 1964.” [↩](#)
10. MNL OL HOP XIX-B-10, 1965. év, 17. sz. doboz, VII. tárgykör, 21. folyószám: „Névjegyzék 1965.” [↩](#)
11. MNL OL HOP XIX-B-10, 1966. év, 20. sz. doboz, VII/1-4. tárgykör, 41. folyószám: „Névjegyzék 1966.” [↩](#)
12. MNL OL HOP XIX-B-10, 1967. év, 17. sz. doboz, VII/1-4. tárgykör, 10. folyószám: „Névjegyzék 1967.” [↩](#)
13. MNL OL HOP XIX-B-10, 1968. év, 22. sz. doboz, VII. tárgykör, 6. folyószám: „Névjegyzék 1968.” [↩](#)
14. MNL OL HOP XIX-B-10, 1969. év, 22. sz. doboz, VII/1-4. tárgykör, 23. folyószám: „Névjegyzék

- 1969.” [↵](#)
15. MNL OL HOP XIX-B-10, 1970. év, 21. sz. doboz, VII/1-3. tárgykör, 12. folyószám: „Névjegyzék 1970.” [↵](#)
16. 1948. évi LXII. törvénycikk a katonai büntetőtörvénykönyvről (hatályos: 1962. június 30-ig) [↵](#)
17. Uo. [↵](#)
18. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről (hatályos: 1961. december 22-től) [↵](#)
19. Uo. [↵](#)
20. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Kihirdetve: 2012. VII. 13.) [↵](#)
21. HU HL XI.29., Kb.09/1962., 9–10. o. [↵](#)
22. Uo. 6–8. o. [↵](#)
23. Uo. 5. o. [↵](#)
24. MNL OL HOP XIX-B-10, 1962. év, 9. sz. doboz, III/1-2. tárgykör, 57. folyószám, „Jegyzőkönyvek a volt határőrök folytatólagos kihallgatásairól 1962. 08. 13-án.” [↵](#)
25. Uo. [↵](#)
26. HU HL XI.29., Kb. 09/1962., 9–11. o. [↵](#)
27. Uo. 12. o. [↵](#)
28. Uo. 15. o. [↵](#)
29. Uo. 33. o., Győri Katonai Bíróság B.I.09/1962. számú ítélete. [↵](#)
30. Uo. 43–44. o. [↵](#)
31. Uo. 21. o. [↵](#)
32. Uo. 38. o. [↵](#)
33. Uo. 50. o., MNK Legfelsőbb Bírósága Katf. II.098/1962. számú ítélete. [↵](#)
34. HU HL XI.29., Kb. 09/1962., 48. o. [↵](#)
35. Uo. 57. o., Budapesti Katonai Bíróság 110/1963. számú határozata (1963. 03. 25.). [↵](#)
36. Uo. 56. o., Budapesti Katonai Bíróság 107/1963. számú határozata (1963. 03. 25.). [↵](#)
37. Uo. 58. o., Budapesti Katonai Bíróság 13/1963. számú határozata (1963. 03. 25.). [↵](#)
38. Uo. 60–61. o., „Értesítés” [↵](#)
39. Uo. 38. o.; Levél, B.I.09/1362. szám [↵](#)
40. Uo. [↵](#)
41. Uo. 63. o., Megkeresés, 1970. 01. 03. [↵](#)
42. Uo. 64. o., Válaszlevél, 1970. 01. 10. [↵](#)
43. Uo., Külön dosszié Cs. F. kegyelmi irataival, 1976, 1977, 1978, 1979. [↵](#)
44. Uo. 129. o., Bíróság állásfoglalása, 1976. 12. 30. [↵](#)
45. Uo. [↵](#)
46. Uo., Külön dosszié Cs. F. kegyelmi irataival. Bírósági levél, KB.I.09/1962. 1980. 02. 06. „Katonai bíróság elnöke” aláírással. [↵](#)
47. MNL OL HOP XIX-B-10, 1962. év, 8. sz. doboz, III/1. tárgykör, 2. folyószám: GP volt határőr bírósági ítélete. [↵](#)
48. Uo. [↵](#)
49. Lásd Fórizs: i. m. [↵](#)
50. MNL OL HOP XIX-B-10, 1963. év, 8. sz. doboz, III. tárgykör, 7. folyószám: „Tárgy: SzI hőr. fegyverhasználat által való elhalálozásáról” (1962. 12. 18.) [↵](#)
51. MNL OL HOP XIX-B-10, 1963. év, 8. sz. doboz, III. tárgykör, 7. folyószám: „Feljegyzés BK hőr. őrv. elleni bűnügy néhány tapasztalatáról.” Katonai Főügyészség, 1963. 03. 15., Dr. B. Gy. ezds. legfőbb

ügyész helyettes. [↵](#)

52. Uo. [↵](#)

53. HU HL XI.29., Kb.09/1962. [↵](#)

Közzétéve itt: [2025. évi 4. lapszám](#) | Tagged [Fórizs Sándor](#)

2018. Ügyészek Lapja Minden jog fenntartva.